

ditur quod historia Judith contigerit tempore Xerxis. **SOLVUNTUR ARGUMENTA.** — Obj. I. Tempore captivitatis babilonicae omnes Judæi captivi abducti fuerunt. Atqui tamen cap. V libri Judith, §. 22, non dicit Achior Ammonites, quod omnes in captivitatem ducti sint, sed ait: *Plurimi eorum captivi abducti sunt in terram non suam.* Ergo historia Judith non contigit post captivitatem babilonicam, sed post captivitatem Manassis.

R. neg. maj. Nempe quod omnes omnino Judæi in Babylonem captivi abducti fuerint: nam IV Reg. ult. et Jerem. LII disertis verbis dicitur quod *Nabuzardan princeps militiæ de pauperibus terræ reliquit vinitores et agricolas.* Et eodem cap. ult. sicut et Jerem. XL additur, quod *populo, qui relictus erat in terra Juda, quem dimiserat Nabuchodonosor rex Babylonis, præfecit Godoliam.* Ac proinde de captivitate babilonica recte dixit Achior, quod plurimi abducti fuerint, sed non omnes; quia revera non prorsus omnes abducti fuerunt, sed valde multi.

Obj. II. Illo tempore quo contigit historia Judith, in regno Medorum imperabat Arphaxad, et in Assyria regnabat quidam rex, nomine Nabuchodonosor, ut habetur cap. I libri Judith. Atqui post captivitatem babilonicam in istis regnis non potuerunt imperare jam dicti reges; ergo, etc.

Prob. min. Quia Assyriorum imperium a Medis et Chaldæis jam dudum destructum fuerat. Quinimo Medi ipsi, uti et Assyrii, tunc temporis Persarum regibus, tanquam totius Asiæ dominis parebant, et subjecti erant. Præterea post captivitatem babilonicam, inter reges Persarum nullus invenitur Arphaxad, nullus Nabuchodonosor; ergo in regno Medorum tunc non potuit imperare Arphaxad, et in Assyria non potuit regnare Nabuchodonosor.

R. neg. min., et ad probationem ejus dico quod, licet tunc unus supremus duntaxat istorum regnorum foret monarcha; tamen sub tanto monarcha verisimiliter fuerint plurimi reges, eidem tributarii, seu servientes: sicuti constat fuisse multos qui Romanis parebant imperatoribus, aliisque monarchis. Unde etiam et Nabuchodonosor, rex Babylonis, appellatur *rex regum*, Daniel. II, 37, et Ezechiel. XXVI, 7: quia nimirum plurima regna interceperat et occupabat, atque eorumdem reges habebat sibi subjectos; inter hæc autem regna etiam erat monarchia Assyriorum, nam et illam occupabat. Jamvero satis certum videtur, et etiam desuper nemo dubitat, quin post impletos 70 annos captivitatis Babilonicae, reges Persarum eisdem Asiæ regnis dominati sint, quibus antea dominatus fuerat Nabuchodonosor; ergo et isti illa regna cum regibus eorum habuerunt sibi subjecta; et consequenter sub uno rege supremo fuerunt alii reges subalterni, eidem tributarii, seu servientes. Uterius hoc etiam patet ex lib. I Esdræ, cap. VII, 12, ubi Artaxerxes inscribit Epistolam suam hoc modo: *Artaxerxes rex regum Esdræ sacerdoti*, etc. Etenim ideo videtur se vocare *regem regum*, quia plures alios reges habebat sibi subjectos. Cum igitur Nabuchodono-

sor rex Babylonis, et Artaxerxes rex Persarum habuerint alios reges sibi tributarios, seu servientes: nemini mirum et incredibile videri debet quod sub Xerxe fuerint particulæ reges in tam grandi ejus dominio, qui ei parent, et præsertim in Media et Assyria. Nihil igitur nostræ sententiæ obest quod post captivitatem babilonicam, inter reges Persarum nullus inveniatur Arphaxad, nullus Nabuchodonosor: quia hi duo tantum erant reges subalterni, regibus Persarum subjecti.

Inst. I. Etiam si sub Xerxe diversi fuissent reges particulæ, ei tributarii seu subjecti, tamen nullo modo probabile videtur quod Arphaxad et Nabuchodonosor, de quibus agitur in libro Judith, Xerxi subjecti fuerint; ergo, etc.

Prob. min. Quia non est credibile, regulum Medorum, qualis juxta jam dicta erat Arphaxad, multas gentes, non imperio Persarum, cui eum subditum dicimus, sed imperio suo subjugasse, ut dicitur lib. Judith, cap. I, 4. Insuper inconcepibile est quod talis regulus potuisset gloriari *in potentia exercitus sui et in gloria quadrigarum suarum*, quod dicitur de Arphaxad cap. cit., §. 4. Denique a vero quoque prorsus alienum apparet quod Xerxi subjectus esset Nabuchodonosor rex Assyriorum, qui tot tantasque nationes sub se, tantosque exercitus numerabat, uti de eo narratur cap. II, 7. Etenim Persæ, quibus Nabuchodonosorem subditum fuisse dicimus, certe se fortiter ei opposuissent, qui non solum Persarum imperium, sed omnis terræ dominium affectabat, ut narratur cap. II, 5.

R. neg. ant. ejusque probationem. Quia nec mirum, nec incredibile videri debet quod, quando Xerxes cum grandi exercitu profectus est in Græciam, et a Græcis victus ac in fugam actus est, Arphaxad rex Medorum, discedens ab obedientia et subjectione Xerxis, domini sui, subjugaverit sibi multas gentes; et similiter Nabuchodonosor, qui tunc regnabat in Ninive, pugnaverit contra Arphaxad, et eo superato, ad imperii apicem aspirare cœperit, miseritque nuntios ad Syriæ provincias, et minitatus sit delere eas, nisi a Xerxe deficientes, suo parent imperio, ut dicitur lib. Judith, cap. I. Neque hæc ficta aut gratis excogitata alicui videri debent. Siquidem valde consona sunt his quæ ex ethnicis historicis breviter referunt Justinus initio lib. III, et Orosius lib. II, cap. 11: nimirum, quod, postquam a Græcis victus et summa cum ignominia profligatus fuit Xerxes, etiam suis contemptui esse cœperit, et deficiente interim quotidie regis majestate, ipse quoque tandem a præfecto militiæ suæ Artabano, ob regis ignaviam in spem regni occupandi adducto, miserabiliter occisus sit. Quid mirum est igitur quod multos habuerit defectores, qui sibi remotiores provincias usurparent, et de imperio inter se decertarent, quando etiam non defuit, qui eundem in propria curia interimeret, regnumque invadere niteretur?

Ex his jam etiam facile datur ratio, cur Persæ isto tempore se Nabuchodonosori non opposuerint. Nam

cum post pugnam Salaminæ vires Persarum multum diminutæ, imo quasi contractæ forent, et etiam in regno essent magnæ dissensiones; verisimiliter se Nabuchodonosori opponere non valuerunt.

Inst. II. Arphaxad ædificavit civitatem Ecbatanam, ut habetur lib. Judith, cap. I. Atqui ille rex Medorum, qui ædificavit Ecbatanam, non vixit tempore Xerxis; ergo, etc.

Prob. min. Quia Ecbatana ædificata est a Dejoce, ut refert Herodotus, lib. I, ubi de ipso narrat, quod ab Assyriis defecerit, et Medorum rex fuerit, atque exstructa Ecbatana, Busas, Paretacenos, Struchates, Azizantos, Budios, Magos ac Medicas gentes subdidit. Et consequenter hinc concludi videtur quod Dejoces sit idem qui in libro Judith vocatur Arphaxad. Atqui hic Dejoces, seu Dejoces, regnavit tempore Manassis, ut testatur Eusebius in Chronico; ergo historia Judith non contigit tempore Xerxis, sed tempore Manassis.

R. Licet apud Herodotum legatur quod Dejoces ædificaverit Ecbatanam; tamen ille non potest esse iste Arphaxad de quo agitur in libro Judith: quia nullibi legitur quod Dejoces superatus et captus sit ab Assyriis; quod tamen, lib. Judith, cap. I, dicitur de Arphaxad, sed potius de Phraorte, hujus Dejocis filio. Loco præcitato narrat Herodotus quod, profligato ejus exercitu, et excisa Ecbatana, misere interierit. Ac proinde si historia Judith contigisset ante captivitatem babilonicam, debuisset potius contigisse sub Phraorte quam sub patre ejus Dejoce. Verum cum juxta profanas historias post Manassis tempora regnaverit Phraortes: nec sub ipso potest dici contigisse historia Judith; nam in isto supposito non posset inveniri tempus diuturnæ pacis, de quo agitur cap. XVI, 30.

Itaque ad argumentum propositum dicendum est cum Sylvio quod, quantum ad Ecbatanam attinet, varie de illa scribant auctores. Eusebius in Olymp. 18, scribit Dejoce eam condidisse; Plinius lib. VI, cap. 14, dicit Seleucum; cap. I Judith ait Arphaxad. Quæ omnia verificari possunt, cum is dici soleat aliam civitatem ædificasse, non tantum qui prius cœpit eam ædificare, sed qui vel dirutam, vel collapsam restauravit, aut aliter vehementer auxit sive muris sive ædificiis, aut etiam multum adornavit, ut inter alia liquet ex Daniel. IV, ubi dicitur Nabuchodonosor ædificasse Babylonem, quamvis certum sit, quod ipse non fuerit primus ejusdem conditor. Cum igitur juxta historicos profanos diversi fuerint Ecbatanæ conditores, non infundate asseritur, quod Arphaxad, post captivitatem babilonicam, dicatur ædificasse Ecbatanam, quia prius a Dejoce ædificatam, sed postea dirutam aut collapsam restauravit, vel etiam multum adornavit et auxit.

Et sane, quod Arphaxad ille, de quo agitur cap. I libri Judith, non fuerit primus conditor Ecbatanæ, inde videtur colligi quod ista civitas, dum primum a Dejoce condita est, necdum *Ecbatana* vocaretur, sed tantum postea hoc nomine appellata sit, ut satis

S. S. XXVI.

clare insinuat Herodotus lib. I, ubi sic scribit: *Mænia construit Dejoces, ampla simul et valida, ea nunc Ecbatana appellantur.* Atqui tamen ex cap. I libri Judith certum est quod Arphaxad, qui ædificavit Ecbatanam, eam etiam hoc nomine appellaverit; dicitur enim §. 1: *Arphaxad... ædificavit civitatem potentissimam, quam appellavit Ecbatanis.* Ergo Arphaxad ille, de quo agitur in libro Judith, non est idem qui Dejoces, seu primus Ecbatanæ conditor, sed est aliquis Medorum rex, qui postea hanc urbem dirutam aut collapsam restauravit, eamque *Ecbatanis* appellavit. Non igitur solutio Sylvii est merum effugium et sine ullo fundamento excogitata, uti existimant nonnulli illis qui dicunt historiam Judith contigisse tempore Manassis, sed potius aliqui ex ipsis ad merum effugium recurrunt et sine ullo fundamento asserunt quod clades illa, quæ apud historicos profanos illata legitur Phraorti, vere seu a parte rei illata fuerit ejus patri Dejoci, sed quod Herodotus eam adscribat filio, quia historici tribuunt aliqua regum Medorum filiis, quæ conveniunt patribus vel prædecessoribus. Hoc, inquam, videtur esse merum effugium et sine ullo prorsus fundamento excogitatum.

Inst. III. Nabuchodonosor ille qui profligavit regem Medorum Arphaxad, non dicitur tantum fuisse rex Assyriorum, sed etiam, lib. Judith, cap. I, 6, asseritur eum regnasse *in Ninive civitate magna.* Atqui post captivitatem babilonicam non amplius extitit civitas Ninive; ergo, etc.

Prob. min. Quia licet de tempore, quo eversa est Ninive, inter se non convenient auctores, uti videre est apud A Lapide in cap. III Nahum; hoc tamen certum est, quod diu ante tempora Xerxis eversa fuerit. Etenim propheta Nahum, qui multis annis ante captivitatem babilonicam vaticinatus est, cap. III aperte prædicit eversionem Ninive brevi futuram. Deinde Tobias senior cap. XIV, 5, dicit: *Prope erit interitus Ninive.* Et §. 12: *Nunc ergo, filii, audite me, et nolite manere hic: sed quacumque die sepelietis matrem vestram circa me in uno sepulcro, ex eo dirigite gressus vestros et exeatis hinc: 13: Video enim quia iniquitas ejus finem dabit ei.* Certum autem est, fatentibus omnibus chronologis, quod Tobias vixerit diu ante captivitatem babilonicam, et consequenter ante tempora Xerxis. Ac proinde Nabuchodonosor ille, de quo in libro Judith, non potuit regnare tempore Xerxis.

R. neg. min., et ad ejus probationem dico, quod, quamvis Ninive diu ante tempora Xerxis eversa fuerit, tamen postea rursus ædificata sit. Sicut enim Arphaxad reædificavit Ecbatanam, ita Nabuchodonosor vel alius quispiam videtur reædificasse Ninivem, in qua deinde regnavit Nabuchodonosor.

Contra hanc solutionem quidam rursus dicunt alterius sententiæ patroni, quod sit merum effugium, et gratis excogitata. Sed revera non magis gratis excogitata est quam illud quod ipsi dicunt de anno vel tempore quo ante captivitatem babilonicam historiam Judith contigisse prætendunt. Etenim aliqui ex

(Trente-sept.)

ipsis dicunt quod hæc historia contigerit anno octavo Manassis, alii asserunt contigisse anno ejus vigesimo quarto: et si ab ipsis petatur quo fundamento hoc asserant, respondent communiter, id se asserere ut inveniatur tempus istius diuturnæ pacis, de qua agitur cap. XVI, 50. Cum igitur ipsi hanc suam responsionem unice fundent in auctoritate libri Judith: quid obstat quominus nos etiam nostram solutionem in eadem fundemus, et dicamus, ac ratiocinemur hoc modo: Constat, et clarum videtur ex cap. V libri Judith, quod ea, quæ in hoc libro narrantur, gesta sint post captivitatem babylonicam; item liquet ex cap. I, quod tunc in Ninive regnavit quidam rex, nomine Nabuchodonosor; ergo ex ipso libro Judith satis manifestum esse videtur quod Ninive ante eversa, postmodum reedificata fuerit.

Obj. III. Eo tempore, quo contigit historia Judith, non tantum templum, sed etiam urbs Jerosolymitana exstabat, ut patet ex cap. IV, 1 et 2, ubi dicitur: *Filii Israel timuerunt valde... ne hoc (Holofernes) faceret Jerusalem, et templo Domini, quod fecerat ceteris civitatibus et templis earum.* Atqui tempore Xerxis non exstabat urbs Jerosolymitana; siquidem hæc tantum a Nehemia reedificata fuit sub Artaxerxe, Xerxis filio; ergo, etc.

R. neg. min.: nam licet sub Artaxerxe tantum reedificata sint moenia Jerosolymitana; tamen antea variæ domus exstructæ fuerunt, uti monstratum est supra. Ergo quoad domos, tempore Xerxis Jerusalem, saltem pro parte, reedificata fuit.

Obj. IV. Post captivitatem babylonicam Samaritani erant hostes Judæorum, uti patet ex lib. I Esdræ, cap. IV. Atqui tempore Judith erant amici, vel confederati, ut liquet ex cap. IV, 3: ergo historia Judith non accidit post captivitatem babylonicam.

R. neg. conseq.: nam, quamvis Samaritani post captivitatem fuerint hostes Judæorum, quatenus nimirum se eis opposuerunt, et conati sunt impedire adificationem templi et urbis Jerusalem, tamen non fuerunt in eo quod commune ipsorum periculum concernebat. Ideo ergo filii Israel, lib. Judith, cap. IV, dicuntur misisse in omnem Samariam, quia commune imminere periculum Samaritanis et Israelitis ab Holoferne principe Assyriorum.

Obj. V. Lib. Judith, cap. V, Holofernes quærit quis sit populus Israel, quæ et quales sint eorum civitates, quæ illorum virtus. Atqui si hæc historia contigisset post captivitatem babylonicam, ista non inquisivisset Holofernes; siquidem tunc temporis ignorare non poterat statum populi judæici, quandoquidem historia captivitatis babylonicæ esset omnibus notissima; ergo, etc.

R. neg. min.: nam etsi historia captivitatis foret res notissima, status tamen populi judæici tunc temporis poterat Holoferni esse incognitus: quandoquidem a soluta captivitate usque ad tempus quo contigit historia Judith, seu usque ad tempora Xerxis, plures quam 50 anni elapsi sint. Dicitur etiam forte potest, quod Holofernes inquisierit de statu populi ju-

daici, non quia illum ignorabat, sed quod ea, quæ habentur cap. V, per sarcasmos interrogaverit, quasi diceret: Tantillus populus, putatisne, quod possit resistere tantis meis copiis, etc.? His adde, quod argumentum propositum magis militet contra aliam sententiam, quam contra nostram. Nam cum juxta illam historia Judith contigerit uno alterove tantum anno, postquam e captivitate redierat Manasses, et captivitas Manassis Assyriis esset notissima: non videtur certe eo tempore Holofernes potuisse ignorare statum populi judæici.

Obj. VI. Israelitæ, et præsertim cives bethulienses, cap. V, præparaverunt se ad resistendum Holoferni, duci exercitus Nabuchodonosoris; atqui nullo modo credibile est quod tempore Xerxis ausi fuissent resistere tanto numero Assyriorum, quantus describitur fuisse in exercitu Holofernis; siquidem nondum omnes, sed respective admodum pauci, cum Zorobabele ex captivitate babylonica reversi fuerant. Nam major pars cum Esdra videtur tantum redivisse anno septimo Artaxerxis, ut narratur lib. I Esdræ, cap. VI. Ergo historia Judith non contigit tempore Xerxis.

R. neg. min.: nam cum, ut mox supra dictum est, a soluta captivitate, usque ad tempora Judith plures quam 50 anni effluxerint, et cum Zorobabele redierint circiter 50,000 hominum, ut dictum est in cap. II lib. I Esdræ, tempore 50 annorum Israelitæ potuerunt adeo multiplicari, ut ausi fuerint resistere tanto Assyriorum numero; præsertim cum post evolutos 50 annos reflorescere potuerint cum Jerosolyma civitates decem tribuum, adeoque et Zabulonitæ, in quorum tribu juxta Adrichomium fuit Bethulia. Unde hoc argumentum rursus non contra nostram sententiam, sed potius contra aliam militare videtur; siquidem cum paucis annis ante tempora Manassis decem tribus essent abductæ in captivitatem, et pauci ex ipsis relicti forent in regno Israel: non videtur verisimile quod Israelitæ eo tempore ausi fuissent resistere numero isti Assyriorum exercitui.

Obj. VII. Lib. Judith, cap. VIII, numerantur pater, avus, alique progenitores Judith, usque ad Simeonem filium Ruben, vel ut correctius, ait Bellarminus, videntur habere græci codices, filium Israel, et inveniuntur solummodo quindecim. In libro autem I Esdræ, cap. VII, numerantur progenitores ipsius Esdræ usque ad Aaron, et inveniuntur septemdecim, quibus si addas alios usque ad Levi fratrem Simeonis, erunt viginti. Cum igitur a Jacob patriarcha usque ad Judith sint multo pauciores generationes, quam ab eodem Jacob usque ad Esdræ: recte conjicitur, Judith multo antiquiorem esse quam Esdræ; et consequenter ejus historia non potuit contingere post captivitatem babylonicam.

R. id nequaquam ex argumento proposito posse conjici. Nam cum certum sit alios citius, alios serius uxores ducere, et filios procreare, facile contingit quod in eodem longo annorum spatio alii alios superent numero generationum; et sic fieri potuit quod a Jacob patriarcha usque ad Judith fuerint pauciores

generationes quam ab eodem Jacob usque ad Esdræ. Præterea cum ex supra dictis satis verisimile sit, quod juxta Vulgatam nostram, Simeon ille, de quo agitur in genealogia Judith, non sit Simeon patriarcha, seu secundus Jacobi filius, clare sequitur, quod

inhærendo Vulgatæ nostræ, ex cap. VIII libri Judith nullo modo concludi possit quod a Jacob patriarcha usque ad Judith sint pauciores generationes quam ab eodem Jacob usque ad Esdræ.

DILUCIDATIO IN LIBRUM ESTHER.

Præfatio.

Liber hic a primaria rursus persona vocatur *Esther*. De auctore autem ejus secundo nihil certi statui posse videtur. De eodem ita scribit S. Hieron.: *Librum Esther variis translatoribus constat esse vitiatum, quem ego de archivis Hebræorum revelans, verbum e verbo expressius transtuli. Quem librum editio vulgata laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea, quæ ex tempore dici poterant, et audiri.* Præfat. in hunc lib. sicut ipse transtulit, legitur in Ecclesia; in græca vero editione exactius servatur ordo temporis.

Porro Estheris nomen varii varie interpretantur; uti videre est apud Serarium. Prima interpretatio est, quod *Esther* idem significet, quod *occulta* seu *abscondita*: Nec hæc interpretatio abluat a re: nam primo latens in domo Mardochei, patrii vel patruelis sui, e latebris ad regni solium elevata est, nulla facta mentione generis aut stirpis suæ; ut testatur idem Serarius. *Esther* etiam idem significat, quod *occulta demoliens*, seu *destruens*; hæc proprietas convenit Estheri, quæ impii Amani insidias occultas contra totum genus Judæorum detexit ac destruxit. *Esther*

quoque idem est quod *medicina exploratio* vel *contemplatio*; et hoc ipsi convenit, quia ex Mardocheo sedulo inquisivit quomodo datum contra Judæos per Aman decretum, auctoritate regia munitum, cassare posset, sicque Judæos a morte liberare. Item significat idem quod *medicina turturis*: Esther autem instar turturis ingemuit, donec a rege impii decreti revocationem impetraret. Denique significat idem quod *pulchra ut luna*: ipsa enim non tantum forma corporis, sed et animi maxime per omnigenas virtutes, coevas omnes suæ atatis mulieres superavit; et præcipue hæc proprietas ipsi convenit: quia in sensu allegorico Christus per Assuerum, beatissima virgo Maria vel Ecclesia per Estherem, pii cujuslibet anima per Mardocheum significantur. Judæi primitus oppressi, sed postmodum victores, designant christianos varie in hac vita afflictos, per peccata captivos, sed finaliter per donum divinæ gratiæ liberatos, et victores. Diabolus per Amanum, caro per Vasthi reginam, mundus per filios et amicos Amani designantur.

PARS DECIMA SEXTA.

QUESTIO PRIMA. — QUOT SINT HUIUS LIBRI PARTES, ET QUIS ORDO HISTORICUS EJUSDEM.

In libro hoc juxta Vulgatam nostram editionem, ab Ecclesia approbatam, habemus 16 capita, in textu autem hebræo habentur tantum novem; novem quidem integra, et versus aliqui ex decimo nono. In sexdecim vero capitibus nostris habentur aliqua quoad expressiones, quæ non habentur in editione hebraica, et tamen substantialiter eadem sunt quæ in hebræo et nostro textu habentur; ita tamen ut in hebræo circumstantiæ litterarum, orationum, etc., non ponantur ad longum, quæ omnia tamen facta esse sciuntur ex ipsamet narratione hebraica.

S. Hieron. vertens hunc librum, profitetur se litte-

ram hebraicam secutum, ita tamen ut post eam absolutam adderet ea quæ in Vulgata sui temporis legantur, et præcipue in græca, sic tamen ut teneret interim litteram hebraicam, adeoque quæ in Vulgata ponebantur, tantum referret post absolutum textum hebraicum. Cum interim in editione tunc Vulgata, et græca, singula ponerentur ordine temporis: claritatis causa cum Sixtina editione græca correctæ breviter proponemus hujus libri partes, et ordinem historicum, seu temporum juxta editionem græcam, quæ accurate sequitur ordinem temporum.

Porro quatuor hujus libri seu historiæ sunt partes principales. Prima, in qua describuntur ea quæ antecedunt afflictionem populi judæici per impium Ama-